

Οι εκλογές της 17^{ης} Ιουνίου και οι νέες τομές στο κομματικό σύστημα

Οι εκλογές της 17^{ης} Ιουνίου ολοκλήρωσαν την αλλαγή του ελληνικού κομματικού συστήματος που είχε διαφανεί με τις εκλογές της 6^{ης} Μαΐου. Σε πολύ μεγάλο βαθμό οι δύο εκλογικές αναμετρήσεις μοιάζουν μεταξύ τους. Κατέγραψαν τη μετάβαση από τον δικομματισμό στον πολυκομματισμό και ανέδειξαν μια νέα δομή πολιτικής αντιπροσώπευσης.

Η κοινωνική δομή της ψήφου της 17^{ης} Ιουνίου αναδεικνύει τρεις επάλληλες πολώσεις: την ηλικιακή, την επαγγελματική-ταξική και την γεωγραφική/χωρική. Αντίθετα, φαίνεται να υποχώρησε αρκετά η ακραία διαφοροποίηση της ψήφου μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών (με τον ΣΥΡΙΖΑ να καταγράφει υψηλότερα για τον χώρο του ποσοστά στις αγροτικές και ημιαστικές περιοχές), ενώ, με την βασική εξαίρεση της Χρυσής Αυγής που είναι κατά βάση «ανδρικό κόμμα», δεν καταγράφηκε σημαντική διαφοροποίηση φύλου στην εκλογική προτίμηση για το σύνολο σχεδόν των κομμάτων. Με την βοήθεια των Πινάκων 1 και 2 θα επιχειρήσουμε μια πρώτη ανάλυση των πολώσεων αυτών, από τις οποίες εκτός των άλλων προκύπτει και μια σαφής εικόνα της δυναμικής και της συνοχής των κομμάτων.

1. Η ηλικιακή πόλωση

Το εκλογικό σώμα της 17^{ης} Ιουνίου διαιρείται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, όπως φαίνεται αναλυτικότερα στον **Πίνακα 1**: αφενός μεν την κατηγορία των ηλικιών από 18-54 ετών και αφετέρου την κατηγορία των 55 (ειδικότερα δε των 65) και άνω. Η πρώτη κατηγορία έδωσε την πρώτη θέση στον ΣΥΡΙΖΑ, η δεύτερη στην ΝΔ. Η πρώτη κατηγορία έδωσε εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά στο ΠΑΣΟΚ, η δεύτερη το διέσωσε στα τελικά εκλογικά επίπεδα.

Αν μάλιστα κανείς συγκρίνει την χαμηλότερη ηλικιακή ομάδα των 18-24 ετών με την υψηλότερη των 65+ διαπιστώνει μια πρωτοφανή απόκλιση. Η κατηγορία 18-24 ετών έδωσε το 45.5% της προτίμησής της στον ΣΥΡΙΖΑ, ενώ αυτή των 65+ το 49.4% στην ΝΔ. Η κατηγορία 18-24 ετών έδωσε μόλις 2.4% στο ΠΑΣΟΚ, ενώ αυτή των 65+ το ανέβασε στο σημαντικό για τα σημερινά δεδομένα του 19.1%. Σε γενικές γραμμές, ο παλαιός δικομματισμός ΝΔ-ΠΑΣΟΚ επιβίωσε στις μεγάλες ηλικιακές κατηγορίες, εμφανίζοντας όμως και σε αυτές μεγάλες απώλειες σε σχέση με τις παλαιότερες εκλογές.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί σε σχέση με την Χρυσή Αυγή ότι η ψήφος της προέρχεται κατά βάση από τις ηλικιακές ομάδες των 25-44 ετών, δηλαδή μεσαίων και χαμηλότερων ηλικιών. Δεν πρόκειται ούτε για ψήφο νεολαίας ούτε για ψήφο μεγάλων ηλικιών.

2. Η επαγγελματική – ταξική ψήφος

Η δεύτερη σημαντική διαίρεση του εκλογικού σώματος αφορά στην επαγγελματική-ταξική διαίρεση. Με τις εκλογές του Ιουνίου επανεμφανίστηκε έντονη η ταξική εκλογική πόλωση, η οποία είχε αμβλυνθεί κατά πολύ μετά το 1996 και την «εκσυγχρονιστική» μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ.

Εργοδότες-επιχ/τίες	35.9	10.9	17.2	1.6	20.3	4.7	1.6	7.8
Αυτοαπασχολούμενοι αγρότες, κτηνοτρόφοι, ψαράδες	35.3	24.1	9.8	8.3	7.5	6.0	4.5	4.5
Ελεύθεροι επαγγελματίες (επιστήμονες)	26.8	26.1	9.4	8.0	8.7	7.7	2.8	10.5
Βιοτέχνες, Μικροί επαγγελματίες	27.2	32.6	10.0	7.3	9.1	2.7	4.2	6.9
Μισθωτοί Δημοσίου Τομέα	26.3	32.0	10.1	8.4	4.7	7.7	4.4	6.4
(Μεσαία στελέχη Δημοσίου Τομέα)	24.8	34.9	7.0	9.3	2.3	7.0	5.4	4.9
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα	20.3	32.5	8.9	8.7	10.2	7.7	6.1	5.7
(μεσαία στελέχη Ιδιωτικού τομέα/πωλητές)	17.2	34.0	10.7	7.0	12.6	6.0	6.5	6.0
(Ειδικευμένοι εργάτες)	25.4	30.2	1.6	11.1	11.1	11.1	4.8	4.8
(Ανειδίκευτοι εργάτες / ελαστικά απασχολούμενοι)	9.1	27.3	4.5	9.1	24.5	9.1	4.5	12.0
Ανεργοί	16.2	32.7	7.1	9.6	12.2	8.1	4.3	7.4
(άνεργοι που έχουν χάσει την εργασία τους)	17.0	32.9	6.8	9.0	11.5	8.2	6.8	7.7
Νοικοκυρές	33.8	24.0	15.9	9.0	3.6	5.1	3.3	7.7
Συνταξιούχοι Δημοσίου Τομέα	45.7	16.2	23.1	3.0	1.7	5.1	3.0	2.1
Συνταξιούχοι Ιδιωτικού Τομέα	43.2	17.6	17.5	5.4	2.8	1.0	4.8	3.0
Μαθητές/Φοιτητές/Στρατιώτες	7.1	51.2	1.2	10.7	3.6	7.1	6.0	13.1
ΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΨΗΦΟΥ								
Αστικά κέντρα	25.7	29.8	10.7	7.8	6.8	7.2	4.9	7.1
Ημιαστικά κέντρα	34.8	21.6	13.3	8.5	7.4	5.1	4.7	4.5
Αγροτικά κέντρα	36.4	22.9	15.9	6.0	6.9	4.7	3.3	3.8

Πηγή: Προεκλογικές Έρευνες VPRC, Μάιος-Ιούνιος 2012, Αθροιστικό δείγμα 5.400 άτομα.

3. Η γεωγραφική-χωρική πόλωση

Η εικόνα της ψήφου με βάση τις επαγγελματικές κοινωνικές κατηγορίες επιβεβαιώνεται και από την χωρική ανάλυση της ψήφου, βάσει της κοινωνικο-επαγγελματικής (κ/ε) φυσιονομίας των περιοχών κατοικίας. Στον **Πίνακα 2** παρουσιάζεται η κατανομή της ψήφου για όλα τα κοινοβουλευτικά κόμματα σε βασικές αστικές, μεσοαστικές, μεσαίες και μισθωτές περιοχές του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΚΟΜΜΑ	ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2012						
	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ	ΑΝ.ΕΛ	ΧΡ. ΑΥΓΗ	ΔΗΜ.ΑΡ	ΚΚΕ
ΕΘΝΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ	29.66	26.89	12.28	7.51	6.92	6.26	4.50
ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΙΣ ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	25.7	29.8	10.7	7.8	6.8	7.2	4.9
Υψηλές κ/ε περιοχές							
Γλυφάδα	33.84	25.82	8.16	7.68	6.10	7.72	3.25
Δημοτική Ενότητα Ψυχικού	58.36	11.80	5.20	3.74	3.67	7.20	1.22
Δημοτική Ενότητα Φιλοθέης	61.78	10.88	4.93	3.17	2.94	6.86	0.86
Δημοτική Ενότητα Εκάλης	70.01	6.54	4.34	3.41	2.28	4.28	1.04
Δημοτική Ενότητα Παπάγου	49.05	15.00	5.59	5.77	6.58	8.09	1.04
Δημοτική Ενότητα Πανοράματος (Θεσ/νίκη)	44.64	16.12	7.88	7.59	4.00	7.97	2.35
Υψηλές – μεσαίες κ/ε περιοχές							
Δημοτική Ενότητα Χολαργού	32.04	27.63	8.63	6.43	5.09	9.40	3.86
Αγ. Παρασκευή	32.20	27.19	8.83	6.81	4.94	9.20	3.43
Χαλάνδρι	30.60	27.93	8.87	6.82	5.07	9.33	3.86
Μαρούσι	31.30	27.54	8.81	7.26	5.18	8.98	3.53
Μεσαίες κ/ε περιοχές							
Δημοτική Ενότητα Ελληνικού	24.63	32.01	8.07	7.56	5.93	7.90	6.70
Ζωγράφου	27.01	29.85	9.89	6.70	5.89	8.29	5.45
Γαλάτσι	22.55	33.57	9.07	6.73	6.91	8.41	5.83
Βύρωνας	23.46	33.49	8.56	7.15	5.82	7.72	6.78
Περιοχές μισθωτών εργατών							
Δημοτική Ενότητα Αχαρνών (Μενίδι)	16.83	35.12	6.60	12.71	12.54	4.38	5.43
Δημοτική Ενότητα Κερατσινίου	17.79	36.67	7.99	9.30	9.09	6.15	6.52
Πέραμα	19.37	35.79	7.08	9.65	10.91	4.94	6.18
Δημοτική Ενότητα Νίκαιας	17.17	37.68	7.89	8.68	8.43	5.86	8.51
Περιστέρι	18.98	37.71	7.96	7.68	7.78	6.42	7.21
Αιγάλεω	19.10	37.15	8.99	8.30	7.85	5.92	6.77
Δημοτική Ενότητα Ευκαρπίας (Θεσ/νίκη)	21.09	30.18	9.01	14.25	9.86	5.15	3.78
Δημοτική Ενότητα Σταυρουπόλεως (Θεσ/νίκη)	21.81	29.73	11.33	10.31	8.19	6.36	5.40

Πηγή: ΥΠΕΣ, Εκλογικά Αποτελέσματα Ιουνίου 2012

Από τα χωρικά εκλογικά αποτελέσματα μπορούν να εξαχθούν ορισμένα αρχικά συμπεράσματα: α) επιβεβαιώνεται μια ισχυρή ταξικότητα της ψήφου τόσο για την ΝΔ όσο και για τον ΣΥΡΙΖΑ. Η ΝΔ ψηφίστηκε κατά βάση στις μεσαίες-ανώτερες και τις ανώτερες περιοχές και υποαντιπροσωπεύτηκε πολύ στις μεσαίες και λαϊκές-εργατικές περιοχές. Ο ΣΥΡΙΖΑ αντιστρόφως ψηφίστηκε κατά βάση στις λαϊκές-εργατικές και μεσαίες περιοχές και υποαντιπροσωπεύτηκε στις υψηλές-μεσαίες και τις ανώτερες περιοχές. Για την ΝΔ πρέπει να επισημανθεί ότι κατάφερε να αλλάξει κατά πολύ την εικόνα των εκλογών της 6^{ης} Μαΐου, οπότε και τα ποσοστά της στις ανώτερες και τις υψηλές-μεσαίες περιοχές, καθώς και στα εργοδοτικά-επιχειρηματικά στρώματα, καταγράφηκαν πολύ χαμηλά, λόγω της

πολυδιάσπασης των κομματικών εκπροσωπήσεων της κεντροδεξιάς και της δεξιάς. Με άλλα λόγια, η συσπείρωση του «αστικού κόσμου» στην ΝΔ, παρά τις δεδηλωμένες αποστάσεις του από την σημερινή ΝΔ, υπήρξε βασική προϋπόθεση της εκλογικής νίκης.

β) το ΠΑΣΟΚ κατάφερε να συγκρατήσει συγκριτικά αξιοσημείωτα ποσοστά στις υψηλές-μεσαίες περιοχές, δείχνοντας και από την πλευρά αυτή μια ριζική πλέον μετάλλαξη της δομής της εκλογικής του βάσης. Βεβαίως, σε όλες τις κατηγορίες υπολείπεται του μέσου ποσοστού του στις αστικές περιοχές, γεγονός που δείχνει ότι το ΠΑΣΟΚ ψηφίστηκε περισσότερο στην αστική περιφέρεια και όχι στα δύο μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα.

γ) η σύνθεση του εκλογικού σώματος των Ανεξ.Ελλήνων έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού εμφανίζει μονοσήμαντα ισχυρή βάση στις λαϊκές-μισθωτές περιοχές (ποσοστά άνω του μέσου ποσοστού στις αστικές περιοχές), ενώ δεν εμφανίζει δυνάμεις στις ανώτερες και στις ανώτερες-μεσαίες περιοχές και υποεκπροσωπείται στις μεσαίες. Η χωρική ψήφος του κόμματος προσομοιάζει περισσότερο σε αυτήν ενός αριστερού κόμματος και όχι ενός τυπικού δεξιού ή κεντροδεξιού, παρά το γεγονός ότι παλαιότερα σε ειδικές περιπτώσεις καταγράφηκαν σε δεξιά σχήματα ισχυρές λαϊκές επιρροές. Πρόκειται πιθανώς για κόμμα που αποτελεί «μεταβατική επιλογή» λαϊκών –εργατικών στρωμάτων με δεξιά παράδοση, τα οποία και ενδέχεται είτε να κινηθούν «αριστερότερα» τα επόμενα χρόνια είτε να προσκολληθούν στην ιδεολογική συνάρθρωση που επιχειρεί η φασιστική άκρα δεξιά μέσω της Χρ.Αυγής.

δ) παρόμοια με τους ΑΝΕΛ «λαϊκή ταξικότητα» καταγράφει και η Χρ.Αυγή, γεγονός που δείχνει μια σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με το πρόδρομο σχήμα της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, τον ΛΑΟΣ, ο οποίος ήταν πολυσυλλεκτικός και με ισχυρή επιρροή στις ανώτερες και υψηλές-μεσαίες περιοχές. Η Χρ.Αυγή εμφανίζει πιο «καθαρή» λαϊκή επιρροή, η οποία μάλιστα στις εκλογές του Ιουνίου εκφράστηκε με πιο ανοικτή ιδεολογική ατζέντα σε σχέση με τον Μάιο. Η γεωγραφία της Χρ.Αυγής δείχνει ένα μόρφωμα που δεν θα είναι συγκυριακό στο κομματικό σύστημα.

ε) Η ΔΗΜΑΡ φαίνεται ότι αποτελεί συνέχεια της παλαιάς εκλογικής δομής της ανανεωτικής αριστεράς. Με κέντρο βάρους στις «υψηλές-μεσαίες» κοινωνικο-επαγγελματικά περιοχές και υποαντιπροσώπευση στις εργατικές-λαϊκές φαίνεται ότι διαμορφώνει ένα συγκεκριμένο ιδεολογικο-πολιτικό ακροατήριο, που κινείται περισσότερο καθαρά σε σχέση με την παλαιά παράδοση του Συνασπισμού στο χώρο της μετριοπαθούς κεντροαριστεράς. Στον ίδιο κοινωνικό χώρο συναντάται με το σημερινό ΠΑΣΟΚ.

Στ) Τέλος, το ΚΚΕ παρουσιάζει και στις εκλογές του 2012 την ίδια σταθερή δομή εκλογικής βάσης που διαμόρφωσε μέσα στη μεταπολίτευση. Μια εκλογική συμμαχία μεσαίων και εργατικών-λαϊκών στρωμάτων, με κυριαρχία συνήθως των πρώτων.

4. Δυναμικές και αντιφάσεις των σημερινών κομμάτων

Επιχειρώντας μια σύνοψη της εικόνας των εκλογών ως προς τους κομματικούς σχηματισμούς και τις σημερινές δυναμικές τους θα επισημαίνονταν τα εξής σημεία.

Το κομματικό σύστημα της νέας μεταπολίτευσης βρίσκεται ακόμη σε μεταβατική φάση. Αυτήν την στιγμή μπορεί να προσδιοριστεί ως «πολωμένος πολυκομματισμός», αφού ο επτακομματικός χάρτης ορίζεται από δύο μεγάλες τομές: α) την τομή Αριστερά / Δεξιά, (όπως κυρίως ορίζεται από την αντίθεση ΣΥΡΙΖΑ / ΝΔ) και, β) την τομή μεταξύ των αντιμνημονιακών και μνημονιακών δυνάμεων, όπως ορίζεται κυρίως από την συγκεκριμένη τοποθέτηση των σημερινών πολιτικών δυνάμεων στις προτεραιότητες της διακυβέρνησης. Στις πρώτες θα συγκαταλέγαμε τον ΣΥΡΙΖΑ, το ΚΚΕ και τους ΑΝΕΛ στις δεύτερες την ΝΔ, το ΠΑΣΟΚ και την ΔΗΜΑΡ. Ο έβδομος κομματικός χώρος, η Χρ.Αυγή, όλο και περισσότερο τείνει να διεκδικεί ένα ιδιαίτερο ρόλο στο εσωτερικό της Δεξιάς και, λίγο-λίγο λόγω της αλλαγής της ιδεολογικής της ατζέντας από τα θέματα της μετανάστευσης στην «αντι-αριστερή» πόλωση, στο εσωτερικό των μνημονιακών δυνάμεων.

Η διπλή αυτή τομή του κομματικού συστήματος εμπεριέχει προφανώς μεγάλη ρευστότητα. Αναμφίβολα, κάποιοι «κομματικοί παίκτες» θα κυριαρχήσουν στους δύο αυτούς πόλους και κάποιοι θα συρρικνωθούν. Με βάση τη σημερινή εικόνα πάντως μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι:

Η ΝΔ έχει αποκαταστήσει, έστω προσωρινά, την ενότητα της αστικής κοινωνικής συμμαχίας, με απώλειες όμως στα μεσαία στρώματα καθώς και στα παραδοσιακά στρώματα της μικρής ιδιοκτησίας που αποτελούσαν πάντοτε στηρίγματά της. Ως εκλογική βάση επιπλέον χαρακτηρίζεται από ηλικιακή γήρανση. Το ΠΑΣΟΚ διανύει περίοδο δομικής κρίσης κοινωνικής αντιπροσώπευσης. Καμία κοινωνική ή ταξική κατηγορία δεν εκπροσωπείται από αυτό, ενώ τα σχετικώς μεγαλύτερα ποσοστά του τα βρίσκει στις κατεξοχήν ομάδες που ψηφίζουν ΝΔ. Τα δύο κόμματα, μέσω των μνημονιακών πολιτικών, εξομοιώθηκαν ως προς την εκλογική τους γεωγραφία. Οι ΑΝΕΛ είναι κόμμα του συντηρητικού χώρου, που ακολουθεί όμως την κοινωνική και ηλικιακή φορά του ΣΥΡΙΖΑ. Αποτελεί μια «ταξική» διάσπαση του συντηρητικού χώρου, με συνεκτικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά, γι'αυτό άλλωστε και συγκράτησε σημαντικές δυνάμεις στις εκλογές του Ιουνίου. Κόμμα υποδοχής μεταβατικών εκπροσωπήσεων, θα έχει ενδιαφέρον η πορεία του εφεξής. Το ΚΚΕ βρέθηκε σε μείωση της επιρροής του, χωρίς όμως να διαταραχτεί η πάγια κοινωνική δομή του. Αναμφίβολα βρίσκεται σε ένα δύσκολο σταυροδρόμι πολιτικών επιλογών. Η ΔΗΜΑΡ επιχειρεί να ισορροπήσει στο μέσον των δύο τομών που ορίζουν το σημερινό κομματικό σύστημα. Είναι πιο δόκιμο εφεξής να θεωρείται περισσότερο «κόμμα του Κέντρου» παρά αριστερό κόμμα. Η ενδιάμεση ισορροπία που θα επιχειρήσει είναι πολύ αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει μια ιστορική ευκαιρία να αποτελέσει τον βασικό πόλο εκπροσώπησης των λαϊκών-εργατικών στρωμάτων στην Ελλάδα. Έχει μια προνομιακή τοποθέτηση στους δύο άξονες που ορίζουν το κομματικό σύστημα και επομένως τη δυνατότητα να αποτελέσει το νέο μεγάλο και ανοικτό κόμμα της Αριστεράς στην Ελλάδα. Τέλος, η Χρ.Αυγή αποτελεί ένα συνεκτικό μόρφωμα, με έντονη ταξική δομή

στην ψήφο της και προφανώς με μεγάλη ιδεολογική ομοιογένεια. Θα αποτελέσει ισχυρό πόλο τα επόμενα χρόνια και έναν αντίπαλο στην Αριστερά αρκετά ισχυρό.

Χρ. Βερναρδάκης

Επίκουρος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης – Επιστημονικός Σύμβουλος της VPRC